

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(повне найменування закладу вищої освіти)

географічний

(назва інституту / факультету)

Кафедра фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

(назва кафедри)

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Дека́н географічного факультету

Мирослав ЗАЯЧУК

“29” серпня 2025 року

**НАСКРІЗНА ПРОГРАМА
ПРАКТИК**

Освітньо-професійна програма ОП «Географія»

Спеціальність Е4 Науки про Землю, С6 Географія та регіональні студії

Галузь знань Е Природничі науки, математика та статистика,

С Соціальні науки, журналістика та інформація

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Факультет географічний

Мова навчання українська

Чернівці 2025 рік

Наскрізну програму складено на підставі «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08.04.93р. № 93, «Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича», затвердженого Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та введеного в дію протоколом ректора №1 від 27.01.2025 року, ОПП «Географія», Е4 Науки про Землю, С6 Географія та регіональні студії, Е Природничі науки, математика та статистика, С Соціальні науки, журналістика та інформація, 28 квітня 2025 р.

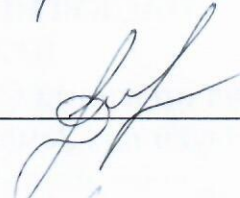
Укладачі:

доцент кафедри фізичної географії,
геоморфології та палеогеографії _____

Дарія ХОЛЯВЧУК

асистент кафедри фізичної географії,
геоморфології та палеогеографії _____

Галина КОВБІНЬКА

доцент кафедри географії України
та регіоналістики _____

Наталя ЗАБЛОТОВСЬКА

Гарант ОП

доцент кафедри фізичної географії,
геоморфології та палеогеографії _____

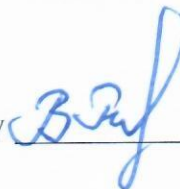
Дарія ХОЛЯВЧУК

Завідувач кафедри фізичної географії,
геоморфології та палеогеографії _____

Богдан РІДУШ

Завідувач кафедри
економічної географії та екологічного менеджменту _____

Валерій РУДЕНКО

Завідувач кафедри
географії України та регіоналістики _____

Іван КОСТАЩУК

Вступ

Університет має власну концепцію практичної підготовки студентів. В цьому університет керується наказом Міносвіти України від 8.06.93 р. №93 «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України». Регламент та тривалість навчальних та виробничих практик наведені у навчальному плані. Навчальні та виробничі практики забезпечені методичними матеріалами. Практикоорієнтованість на освітній програмі забезпечується як проведенням практик, так і виконанням курсових кваліфікаційних робіт на базі звітних матеріалів підприємств та установ.

Навчальні та виробничі практики є невід'ємною частиною навчального процесу на географічному факультеті, необхідною передумовою підготовки фахівців з усіх географічних спеціальностей. Програми практик розроблено таким чином, щоб закріпити матеріали теоретичних курсів, навчити студентів:

- використовувати теоретичні знання в практичній та науково-прикладній роботі;
- застосовувати методики польових експедиційних та стаціонарних досліджень та методики первинної камеральної обробки результатів досліджень (спостережень, інструментальних та окомірних вимірювань, опису досліджуваних точок та маршрутів тощо);
- спостерігати природні явища і процеси, давати їм пояснення, узагальнювати їх;
- формувати “географічний світогляд”, характерною рисою якого є бачення та відчуття взаємозв'язків між природними процесами і явищами та будовою території, між усіма складовими географічної оболонки та її структурними одиницями - природними комплексами (геосистемами) усіх таксономічних рівнів, самостійно виконувати польові та експедиційні наукові дослідження.

Наскрізну програму складено на основі «Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича», затвердженого Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та введеного в дію протоколом ректора №1 від 27.01.2025 року, а також у відповідності до освітньо-професійної програми зі спеціальностей Е4 Науки про Землю, С6 Географія та регіональні студії галузей знань Е Природничі науки, математики та статистика, С Соціальні науки, журналістика та інформація (протокол №5 від 28 квітня 2025р.).

Програма розроблена відповідно до навчального плану та робочих програм курсів. Навчальним планом передбачено практичну підготовку на кожному із чотирьох років навчання. Зокрема передбачено такі практики:

Вид практики	Семестр	Кількість кредитів	Форма контролю
Професійно-зорієнтована навчальна практика	2	6	захист
Професійно-зорієнтована навчальна практика	4	5	захист
Виробнича практика	5	6	захист
Науково-дослідна практика	7	3	захист

Практики забезпечують підготовку бакалавра географії до проведення самостійних географічних досліджень та використання в науковій, прийняття самостійних управлінських рішень в професійних сферах, пов'язаних з географією. Навчальні та виробничі практики послідовно укладені і є важливою складовою частиною підготовки географів.

Обов'язки керівників і студентів регламентовані [Положенням про проведення практики здобувачів вищої освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича](#). Практична підготовка географів відзначаються видовою і тематичною різноманітністю. Для кожної навчальної та виробничої практики випусковими кафедрами розробляються робочі програми практик.

Зміст навчальних практик

Перший курс

Професійно-зорієнтована навчальна практика

«Професійно-зорієнтована навчальна практика» належить до переліку нормативних (обов'язкових) навчальних дисциплін за освітнім рівнем «бакалавр», що пропонується в рамках циклу практичної підготовки здобувачів вищої освіти на першому році навчання. Вона об'єднує такі блоки: топографічну, геологічну, гідрологічну, ґрунтознавчу та загальногеографічну практики. Мета «Професійно-зорієнтованої навчальної практика» закріплення із застосування здобувачами отриманих під час першого року навчання теоретичних знань, умінь і навичок на практиці. В результаті проходження цієї практики здобувачі освіти навчаються практично використовувати отримані навички при веденні моніторингу за довкіллям, розв'язанні науково-дослідних чи прикладних проблем природоохористування.

Топографічна практика

Навчальна топографічна практика має на меті дати студентам уявлення про організацію практичних топографічних та геодезичних робіт на місцевості, технологію й методику їх виконання.

Практика здійснюється групами студентів, об'єднаними в окремі групи, кількісний склад, яких визначається виробничою необхідністю. Так, геодезичні роботи виконують здобувачі 4 особи – спостерігач, його помічник і двоє підсобних робітників. На навчальній геодезичній практиці доцільно створювати бригади у складі 5 здобувачів. Кожен здобувач повинен повністю виконати програму практики.

Мета та завдання практики. Ознайомлення і методикою польових і камеральних робіт при проведенні топографо-геодезичної зйомки місцевості, закріплення і поглиблення теоретичних знань, набуття практичних навичок з курсу «Топографія з основами геодезії».

Види та терміни. Підготовчий, польовий, камеральний. 1 тиждень.

Орієнтовні бази. Територія міста Чернівці.

Інформаційний обсяг: інструктаж та отримання інструментів; вибір та закріплення точок планової основи для топографічної зйомки, вимірювання горизонтальних кутів; геометричне нівелювання побудова висотної основи полігона; проведення тахеометричної зйомки з 1-2 точок; підготовка планшету для мензуальної зйомки; Проведення мензульної зйомки в масштабі 1:500; проведення окомірної зйомки ділянки 0,3-0,4 га в масштабі 1:1000; складання та оформлення звіту про практику; здача інструментів; проведення заліку з практики.

Індивідуальні завдання. Побудова планово-висотної основи. Рекогносціювання місцевості, вибір місць розміщення точок планово-висотної основи для топографічних зйомок; закріплення точок полігона; складання схеми полігона; вимірювання довжин сторін полігона; вимірювання кута орієнтування вихідної сторони, вимірював горизонтальних кутів, обчислення координат точок полігона в умовній системі; визначення перевищень між точками геометричним нівелюванням; обчислення висот точок полігона.

Тахеометрична зйомка. Польові роботи (вимірювання теодолітом відстаней, горизонтальних та вертикальних кутів з точок полігона; обчислення перевищень та висот точок зйомки); камеральні роботи (складання плану місцевості).

Мензульна зйомка. Підготовка планшету, побудова координатної сітки; нанесення точок полігона на планшет за їх координатами; польові роботи (обчислення та нанесення на планшет планового і висотного положення місцевих предметів, ситуації та точок рельєфу, викреслювання плану місцевості в умовних знаках); інтерполяція висотних позначок і проведення горизонталей; камеральні роботи оформлення топографічного плану території).

Окомірна зйомка. Бусольна та еккерна зйомка. Польова зйомка; камеральні роботи (завершення оформленню плану місцевості).

Форми і методи контролю. Кожен з видів робіт виконується в чіткій послідовності, передбаченій планом проведення практики, що забезпечує збереження логічного зв'язку між роботами та поліпшує освоєння основ топографічної зйомки кожним студентом. Роботи проводяться всіма членами студентських бригад. Отримувати і здавати інструменти має бригадир.

Підведення підсумків. У написанні звіту беруть участь усі члени бригади, кожному

призначається самостійний розділ для написання. Структура звіту: вступ (мета і завдання практики, види робіт, місце й час проведення практики); фізико-географічні та топографічні особливості місцевості; планова основа зйомки; висотна основа зйомки; тахеометрична зйомка; окомірна зйомка; висновки; додатки (журнали спостережень, відомості обчислень, плани ділянок території).

Геологічна практика.

Мета та завдання практики – закріплення на практиці теоретичних знань, отриманих студентами з курсу «Геологія загальна та історична», фактичних навичок ведення геологічних маршрутів спостережень. Основним завданням є ознайомлення в польових умовах з основними рисами геологічної будови та історичного розвитку регіону, з сучасними геологічними процесами. На конкретних прикладах вивчається взаємозв'язок факторів геологічного середовища та господарської діяльності.

Види та терміни. Підготовчий, польовий, камеральний. 4 дні.

Орієнтовні бази. Територія міста Чернівці та області.

Інформаційний обсяг. Практика складається з 3 етапів: підготовчого, польового або маршрутного, камерального.

Індивідуальні завдання. Кожен студент входить до складу бригади і має індивідуальні завдання. Він відповідає за написання певного розділу звіту, дбає про найкраще його оформлення на основі результатів польових спостережень у маршрутах (рисунок, розрізи, і фотографії). Крім того, кожен студент за бажанням керівника або власним може отримати й додаткове індивідуальне завдання.

Форми й методи контролю. Під час практики студенти працюють під контролем викладача. Звертається постійна увага на оволодіння ними необхідними практичними навичками проведення маршрутів і спостережень. Керівник перевіряє індивідуальні щоденники і робить необхідні зауваження. Під час маршрутів викладач намагається викликати у студентів інтерес до дискусій, колективного обговорення різних наукових питань. Він також контролює написання звіту, дає необхідні поради.

Підведення підсумків. Звіт повинен містити такі розділи: Вступ, “Фізико-географічна характеристика району”, “Історія геологічних досліджень”, “Геологічна будова району”, “Стратиграфія дочетвертинних відкладів”, “Стратиграфія четвертинних відкладів”, “Тектонічна будова”, “Корисні копалини й підземні води”, “Історія геологічного розвитку регіону”, “Сучасні геологічні процеси”, висновки, список літератури. До тексту додаються стратиграфічна колонка, геологічні профілі, рисунки геологічних об'єктів, схеми, фотографії. Оформляється колекція гірських порід та мінералів.

Грунтознавча практика

Мета. Метою польової практики з грунтознавства є закріплення і поглиблення теоретичних знань, набутих студентами на лекційних та практичних заняттях; оволодіння методикою польового дослідження ґрунтів та набуття навичок самостійного вивчення й опису ґрунтів і умов ґрунтоутворення; практичне ознайомлення з ґрунтовим покривом прилеглих до м. Чернівці теренів.

Завдання практики: встановлення основних чинників ґрунтоутворення території досліджень; обґрунтування місця закладення ґрунтових розрізів у ландшафті; практичне ознайомлення з прийомами польового вивчення будови та головних морфологічних ознак ґрунтів; оволодіння навичками діагностики ґрунту в польових умовах; опанування методики відбору зразків ґрунту за генетичними горизонтами для лабораторних досліджень; освоєння правил ведення польової документації, оформлення матеріалів та звіту з практики.

Види та терміни. Підготовчий, польовий, камеральний, 4 дні.

Орієнтовні бази. Територія міста Чернівці та Чернівецької області.

Інформаційний обсяг. Польова практика з грунтознавства складається з трьох етапів – підготовчого, польового та камерального.

Перед виходом в поле студентів ознайомлюють з основними правилами польових досліджень ґрунтів, методами які при цьому використовуються. Польовий період практики тривалістю 2 дні присвячується практичному освоєнню основних грунтознавчих методів і прийомів дослідження ґрунтів і ґрунтового покриву певної території. Об'єктами дослідження є ґрунти основних типів, які поширені на території, прилеглий до м. Чернівці. При закладенні та описі розрізів студенти працюють побригадно (4-5 чоловік). В останній день практики студенти

побригадно завершують роботу над бригадним звітом, оформлюють його належним чином і складають диференційований залік з практики.

Індивідуальні завдання. Кожен студент під час практики веде індивідуальний польовий щоденник, в якому фіксуються також основні дані камеральної обробки даних (номенклатурний список ґрунтів, схематичні профілі ґрунтових розрізів та ін.). Підчас маршрутів студенти одержують індивідуальні завдання з окремих етапів та складових елементів польової роботи. Кожен студент обов'язково опрацьовує самостійно усі елементи польової роботи.

Форми й методи контролю. Керівники практики контролюють та допомагають при закладці ґрунтового розрізу, опису морфологічних ознак ґрунту, веденні щоденника практики.

Підведення підсумків. Під час завершального періоду практики студенти оформляють зібрані матеріали з польового періоду та готують звіт, який побудований за схемою пояснювального тексту до карти ґрунтів (географічне розташування та загальна природнича характеристика території, фактори ґрунтоутворення й основні типи ґрунтів даної території, номенклатурний список ґрунтів з короткою характеристикою окремих ґрунтів та їх генезису, поширені способи використання й охорони ґрунтів, морфологічний опис окремих ґрунтових відмін та їх характеристика). Обов'язковим є дотримання студентами правил техніки безпеки.

Керівники рецензують представлені звіти та польові щоденники й, враховуючи повноту набутих студентами знань і навиків польової діагностики ґрунтів, опису чинників ґрунтоутворення та ґрунтового покриву при проходженні практики, оцінюють їхні знання та матеріали.

Гідрологічна практика

Навчальна гідрологічна практика проводиться з метою закріплення теоретичного матеріалу з дисципліни “Загальна гідрологія”, ознайомлення майбутніх спеціалістів з природними об'єктами регіону.

Під час практики закріплюються й конкретизуються знання, здобуті студентами при вивченні водних об'єктів суші: річок, озер, водосховищ. Студенти оволодівають методикою польових спостережень за гідрологічним режимом на водомірних постах - обробки результатів спостережень, написання звітів, тощо.

Мета та завдання практики. Згідно з навчальною програмою завдання гідрологічної практики такі:

- закріплення теоретичних та практичних знань, отриманих під час вивчення дисципліни „Загальна гідрологія” та інших;
- розвиток уявлень про зв'язки з суміжними дисциплінами географічного та екологічного циклів, що відповідають зв'язкам у гео- та екосистемах, а також у різних видах діяльності людини;
- створення первинних навичок та умінь проведення гідрологічних вимірювань та спостережень, роботи з відповідними приладами та устаткуванням;
- ознайомлення з методикою і створення навичок проведення польових та лабораторних гідрологічних досліджень, гідрографічних описів;
- ознайомлення з роботою організацій та установ, що проводять гідрологічні та гідроекологічні спостереження і дослідження;
- вивчення гідрографії, гідрологічного режиму водних об'єктів певного регіону; його водних ресурсів, проблем їхньої охорони та раціонального використання;
- розвиток навичок проведення камеральних робіт, обробки та систематизації первинної гідрологічної інформації, а також написання звіту.

Для реалізації поставлених завдань при проведенні гідрологічної практики використовуються різноманітні методи гідрологічних досліджень.

Одночасно з маршрутними описами застосовуються стаціонарні спостереження, які доповнюються камеральними роботами, обробкою спостережень, їх узагальненням та оформленням.

Види та терміни. *Підготовчий, основний (польовий), заключний (камеральний).* 4 дні.

Орієнтовні бази. Територія міста Чернівці та області

Інформаційний обсяг практики. Зміст практики може частково видозмінюватись в залежності від форми її організації і відповідних видів робіт. Практика може проходити у Чернівцях (на р.Прут та її притоках в межах міста), на стаціонарах (базах) ЧНУ ім.Ю.Федьковича,

або в інших місцевостях. В будь-якому випадку вона складається з трьох етапів: підготовчого, основного і заключного.

На *підготовчому етапі* студенти знайомляться з програмою, календарним планом практики, особливостями її організації та проведення, особливостями місцевості. Необхідно також підготувати всі необхідні матеріали та спорядження. У цей же час вирішуються організаційні питання: призначення бригад та бригадирів, у разі потреби переїзд на місце практики, поселення та інше.

Основний етап навчальної гідрологічної практики включає два найбільш важливих види робіт: гідрометричні та гідрографічний опис.

На *заключному етапі* студенти (під керівництвом викладача) завершують обробку інформації, зібраної під час практики, і оформлення звітів та необхідної документації. Звіт готує кожна бригада, а індивідуальна робота відображається у щоденниках практики. Вони затверджуються викладачем (комісією). Під час захисту звітів оцінюється знання та робота кожного студента.

Форми і методи контролю. Форми і методи контролю зводяться до написання звіту та складання диференційованого заліку.

Підведення підсумків. Звіт пише бригада студентів (4-6 чоловік). Складається з окремих розділів гідрологічної практики у вигляді текстового матеріалу, таблиць, рисунків, картосхем, формул та списку використаної літератури.

Вимоги до звіту. Звіт складається із вступної частини (опис), розрахункових матеріалів, графіків та схем, а також підсумків.

Захист навчальної гідрологічної практики відбувається в останній день її проходження. Він проводиться у вигляді співбесіди з бригадами і кожним студентом з метою виявлення отриманих знань та умінь (відповідно до мети, завдань та організації практики)

Загальногеографічна практика

Практика проводиться для студентів першого курсу. Перед практикою обов'язковими є бесіда і лекція керівників практики на факультеті про завдання і зміст практики, підготовка карт, дистанційних знімків, обладнання, також обов'язковим є інструктаж, де керівник наголошує на техніці безпеки.

Мета та завдання практики. Мета практики спрямована на вивчення зонально-провінційної структурної організації території України та окремих його геокомпонентів (геологічної будови, рельєфу, клімату, гідрологічних умов, ґрунтового покриву, рослинних формацій, ландшафтів); виявлення просторових закономірностей зміни структури, морфології та властивостей окремих геокомпонентів у зв'язку зі змінами зонально-провінційних умов України; вивчення закономірностей формування і організації природно-господарських комплексів України у зв'язку із особливостями поєднання природно-ресурсного і господарського потенціалів країни; виявлення і фіксація спектру основних глобальних і регіональних екологічних характеристик, загальна оцінка сучасної еко-логічної ситуації в різних регіонах України (виходячи із маршруту практики) на підставі польового огляду та опису різних еколого-географічних об'єктів; практику ванні роботи з приладами у польових умовах, обробці та аналізі даних вимірювань і спостережень.

Завдання практики – закріплення, поглиблення теоретичних знань, набутих у ході аудиторного та самостійного вивчення базових дисциплін, застосування здобутих знань та умінь на практиці. Здобувачі набувають навичок ведення польового щоденника, експедиційного спостереження за характерними рисами і змінами природного і господарського середовища, застосування експедиційних, польових, стаціонарних і камеральних методів дослідження географічних об'єктів.

Види та терміни. Підготовчий, польовий, камеральний тривалістю 1 тиждень

Орієнтовні бази. Територія держави та сусіднього зарубіжжя.

Інформаційний обсяг практики. Практика триває 1 тиждень. На першому етапі у перший день практики читається установча лекція, під час якої пояснюється зміст та завдання практики, методика проведених польових досліджень та прийоми роботи з приладами. Після лекції викладач знайомить здобувачів з прийомами визначення розташування основних і картувальних точок їх опису. Упродовж тижня здобувачі проходять запланований маршрут, ведуть польові

щоденники із описом та графічними нотатками пройдених об'єктів. В останній день практики студенти побригадно завершують роботу над бригадними звітами, оформлюють його належним чином і складають захист практики

Індивідуальні завдання. Кожен здобувач на практиці веде індивідуальний щоденник. У ньому записуються всі види робіт, маршрути, лекції, описи точок, профілів, власні спостереження. Здобувач ретельно виконує усі вказівки керівника практики. При проведенні ландшафтних досліджень керується методичними порадами, наведеними в навчальних посібниках.

Форми і методи контролю. Протягом навчальної практики викладач безпосередньо спрямовує і контролює роботу студента як під час польових досліджень, так і під час камеральної обробки матеріалів та виконання індивідуальних завдань.

Вимоги до звіту. Після закінчення практики кожна бригада представляє звіт, який включає такі розділи: вступ, в якому розкриваються завдання і зміст практики; комплексна фізико-географічна характеристика району проведення практики (району дослідження); аналіз ландшафтно-морфологічної структури, стану ландшафтів та їх господарського використання за основними маршрутами досліджень; висновки; додатки до звіту; список використаних літературних джерел.

Розподіл балів, які отримують студенти за кожен елемент

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)					Сумарна к-ть балів
Топографічна практика	Геологічна	Гідрологічна	Грунтознавча	Загальногеографічна практика	
звіт	звіт	звіт	звіт	звіт	100
20	20	20	20	20	

Другий курс

Професійно-зорієнтована навчальна практика II

«Професійно-зорієнтована навчальна практика» належить до пропонується в рамках циклу практичної підготовки здобувачів вищої освіти на другому році навчання. Цей комплекс практик об'єднує такі блоки: біогеографічна і ландшафтознавча, геоморфологічна, метеорологічна і загальногеографічна. Вони передбачають здобуття **5 кредитів** і п'ять тижнів проходження практичного навантаження.

Практика має на меті формування цілісного уявлення про просторову організацію природних комплексів, взаємозв'язки між компонентами географічної оболонки та набуття практичних навичок польових фізико-географічних досліджень, необхідних для майбутньої професійної діяльності фахівців в галузі наук про Землю.

Практика складається з п'яти взаємопов'язаних модулів, кожен з яких має спеціалізовану мету та завдання відповідно до профілю підготовки здобувачів освіти. Мета біогеографічної і ландшафтознавчої практики полягає у закріпленні теоретичних знань про закономірності поширення біоти та структуру ландшафтів, оволодінні методами польового вивчення рослинності й природних територіальних комплексів, їх опису, класифікації та картографування, а також у формуванні вміння аналізувати вплив природних і антропогенних чинників на ландшафтну структуру території. Метою геоморфологічної практики є закріплення теоретичних положень курсу «Геоморфологія», набуття навичок польового вивчення форм рельєфу, сучасних рельєфоутворювальних процесів та морфогенетичних особливостей території, проведення геоморфологічних спостережень і описів, а також аналізу взаємозв'язків рельєфу з іншими компонентами природного середовища та господарською діяльністю людини. Метою метеорологічної практики є закріплення теоретичних знань з дисципліни «Метеорологія і кліматологія» шляхом безпосередніх спостережень за станом атмосфери, оволодіння методами проведення метеорологічних вимірювань, обробки та аналізу отриманих даних, а також формування вмінь інтерпретації метеорологічної інформації для характеристики погодних умов і кліматичних особливостей досліджуваної території. Метою загальногеографічної практики є

оволодіння навичками проведення комплексного географічного дослідження регіону за обраним маршрутом із застосування польових спостережень та пошукових матеріалів.

Геоморфологічна практика.

Геоморфологічна практика орієнтована на застосування на практиці теоретичних знань, отриманих з курсу “Геоморфологія”, набуття практичних навичок польових геоморфологічних досліджень.

Мета та завдання практики. Ознайомлення з геоморфологічною будовою району проходження практики, польовими та камеральними методами досліджень основних типів рельєфу районів. Вивчення рельєфу як компоненту ландшафту, його роль в системі господарської діяльності.

Методики проведення практики базуються на комплексуванні конкретних методів і прийомів геоморфологічних, геологічних, географічних, картографічних, дистанційних, математичних.

Інформаційний обсяг практики. Практика складається з трьох традиційних етапів: підготовчого; польового; камерального. На першому етапі науковим керівником практики читається лекція про її мету та завдання, маршрути, структуру майбутнього звіту. За допомогою викладача і самостійно студенти працюють з літературними джерелами, довідниками, картами, розрізами, дистанційними матеріалами, колекціями, знайомлячись таким чином з геоморфологічною будовою району практики. На другому етапі студенти проходять маршрут, мета якого вивчення флювіального, структурно-денудаційного, тектонічного рельєфу. Маршрут проходить на околицях м. Чернівці. Паралельно здобувачі ведуть польовий щоденник, описують точки спостереження. Останній етап присвячено написанню та захисту звіту з практики.

Види та терміни. Підготовчий, польовий, камеральний, 4 дні.

Орієнтовні бази. Територія міста Чернівці та області.

Індивідуальні завдання. Кожен студент входить до складу бригади і має індивідуальні завдання. Він відповідає за написання одного розділу звіту, дбає про його оформлення (графіки, малюнки, картосхеми). Окрім цього, кожен студент може отримати й додаткове індивідуальне завдання.

Форми й методи контролю. Робота студентів на практиці проходить під постійним контролем керівника практики. Звертається особлива увага на оволодіння ними необхідних практичних навичок проведення досліджень на профілях та окомірної зйомки. В разі виникнення спірних питань по встановленню генезису чи віку окремих форм рельєфу організовується наукова дискусія між студентами. Керівник контролю написання та оформлення звіту, дає необхідні поради та консультації. Кожна бригада захищає звіт у формі публічного виступу та відповідей на запитання.

Вимоги до звіту. Звіт складається із вступу, розділів (“Сучасні фізико-географічні умови”, “Геоморфологічна будова та фактори формування рельєфу”, “Прикладні аспекти вивчення рельєфу”), висновків і списку літератури. До звіту додається опис самостійного маршруту разом із профілями, рисунками, фотографіями, зразками гірських порід, фрагментами карт.

Метеорологічна практика.

Метеорологічна практика – складова частина спеціалізованих практик, що забезпечує у студентів розвиток навичок метеорологічного моніторингу. Практика укладена на основі теоретичного курсу «Метеорологія та кліматологія», де у межах лабораторних робіт розглядаються основи стаціонарних спостережень за метеоелементами. У продовження практика передбачає освоєння методики польових нестационарних спостережень, як і безпосереднє ознайомлення з роботою спеціалізованих метеорологічних установ, метеостанцій та метеопостів.

Навчальна практика з метеорології і кліматології як складова частина навчального процесу на географічному факультеті – необхідне доповнення до теоретичного курсу.

Мета та завдання практики. Мета практики – ознайомлення з методиками стаціонарних та польових метеоспостережень, набуття навичок найпростішого аналізу їх результатів.

Завдання :

1) освоїти базові метеорологічні поняття і характеристики, що використовуються у метеорологічних стаціонарних та польових спостереженнях;

2) навчити працювати з метеорологічними приладами, що використовуються для

метеорологічних стаціонарних та польових спостережень ;

3) вивчити методики обробки метеорологічних даних, отриманих у результаті польових та стаціонарних спостережень.

4) навчити виконувати найпростіші метеорологічні спостереження та засвоїти правильне виконання записів результатів спостережень (книжка КМ-1),

5) аналізувати хід метеовеличин як прояв взаємозв'язків і взаємодії природних чинників; будувати графіки ходу метеовеличин, гістограми опадів, рози вітрів; складати описи погоди;

6) засвоїти навички використання спеціалізованої інформації з метеорологічних таблиць (ТМ-1, ТМ-3), кліматичних довідників.

Види та терміни. Підготовчий, польовий, камеральний. 4 дні.

Орієнтовні бази. Територія міста Чернівці, Чернівецької області, Карпатського регіону.

Інформаційний зміст практики. Впродовж практики за допомогою метеоприладів вимірюються такі метеорологічні величини: атмосферний тиск, температура та вологість повітря; температура ґрунту на поверхні й на різних глибинах; швидкість та напрямок вітру.

Одночасно з інструментальними спостереженнями проводяться візуальні спостереження за станом неба, хмарністю, горизонтальною видимістю, атмосферними явищами, станом поверхні ґрунту та станом погоди на час спостережень і в період між спостереженнями.

В ході метеорологічних спостережень студенти обробляють їх результати, а саме: враховують необхідні поправки до відліків приладів; обраховують характеристики вологості повітря за психрометричними таблицями; заповнюють робочі таблиці.

У процесі практики кожна бригада веде щоденник погоди: визначається загальний характер погоди протягом доби; відмічаються окремі атмосферні явища; складаються зведені таблиці результатів спостережень; будуються графіки ходу основних метеовеличин; складається опис погоди.

Індивідуальні завдання. Викладач дає окремі індивідуальні завдання кожному студенту групи, наприклад: розрахунок окремих значень метеорологічних величин, побудова графіків ходу метеоелементів і роз вітрів. Кожен студент на практиці веде індивідуальний щоденник. У ньому він записує всі види робіт, екскурсії, лекції, зустрічі тощо. Студент ретельно виконує усі вказівки керівника практики. При виконанні метеорологічних спостережень керується методичними порадами, наведеними в навчальних посібниках, методичних виданнях.

Форми і методу контролю. Студенти ведуть щоденники, де містяться поточні записи метеоспостережень, рисунки; заповнюють таблиці, будують графіки, гістограми, рози вітрів. Можливий розподіл обов'язків між членами бригади стосовно оформлення звіту бригади (складання фізико-географічної та макрокліматичної характеристик району, аналітичного опису ходу метеовеличин).

Викладач контролює щоденну роботу, стежить за її своєчасним виконанням та якістю, надає методичну допомогу впродовж часу практики.

Звіт включає коротку фізико-географічну та макрокліматичну характеристику території (одну на бригаду), загальний опис погоди за всі дні практики (колективний, бригадний), аналітичний опис ходу метеовеличин (один на бригаду), особисті щоденники практики студентів (із робочими записами, результатами виконаних спостережень, розрахунків, самостійно складеними описами погоди, графічного матеріалу (кожного студента).

Графічний матеріал звіту повинен доповнювати, а іноді і замінювати текст.

У захисті звіту бере участь вся бригада, де методом усного опитування визначається роль кожного студента у виконанні колективної роботи. Окремо оцінюється робота кожного студента за відповідями на запитання викладача стосовно порядку організації й ведення метеоспостережень, за результатами його індивідуальної роботи, за якістю графічного матеріалу й уміння виконувати самостійний аналіз метеорологічного й кліматологічного змісту.

Підведення підсумків практики проводиться у процесі складання студентами звіту керівнику практики. Керівник перевіряє звіт, опитує студентів. На кафедру здаються отримані студентами прилади, допоміжні матеріали, методична література.

Біогеографічна практика

Біогеографічна практика, окрім знайомства з живими компонентами ландшафту, доповнює знання, отримані студентами з інших дисциплін. У результаті проходження біогеографічної

практики студенти вчаться розуміти під час рольових спостережень основні історичні й екологічні чинники, які визначають поширення живих організмів в межах конкретного регіону.

Під час біогеографічної практики використовуються специфічні форми організації індивідуальної роботи студентів. Біогеографічна практика повністю ведеться під безпосереднім керівництвом викладача. Індивідуальна робота, яка, наприклад, полягає у веденні індивідуального щоденника практики, описі за зразком окремих ділянок біогеоценозів, участі в оформленні бригадного звіту також контролюється викладачем на всіх етапах практики.

Літня навчальна біогеографічна практика є невід'ємною частиною навчального процесу, яка завершує загальне знайомство студентів із світом рослин та тварин, закріплює і розширює знання отримані на лекціях і практичних, дає уявлення про характер наукової роботи в області вивчення рослинного покриву та тваринного світу.

Мета та завдання практики. Метою біогеографічної практики є набуття вмінь студентами визначати видовий склад рослинних асоціацій (за визначниками рослин), та тваринного населення різних біогеоценозів; поглибити теоретичні знання про біогеоценози (їх структуру, функціонування і розвиток); сформувати навички вивчення угруповань рослинності (складу, структури, продуктивності, динаміки тощо), вміння аналізувати особливості біогеоценозів у залежності від умов навколишнього середовища й господарської діяльності; якомога ширше ознайомитися із різноманіттям поширення біогеоценозів по території регіону проведення біогеографічної практики (у залежності від зональних, азональних і антропогенних чинників); сформувати вміння створювати комплекси гербаріїв, фотографій, електронних презентацій тощо); оформляти результати польових досліджень у вигляді звіту.

До основних завдань належать: прищеплення студентам навичок дослідницької роботи у природних умовах, знайомство із специфікою польових робіт, здійснення практичних заходів раціонального використання, охорони й збагачення природних рослинних ресурсів даного району.

Види та терміни. Підготовчий, польовий, камеральний. 4 дні.

Орієнтовні бази. Територія міста Чернівці та області.

Інформаційний обсяг практики. У відповідності до робочого плану і вимог даної програми, навчальна біогеографічна практика відбувається за таким алгоритмом: проведення інструктажу з техніки безпеки під час проходження практики; планування індивідуальної і бригадної роботи під час проходження біогеографічної практики; здійснення біогеографічних екскурсій-маршрутів; знайомство із основними типами рослинності та видами тварин для з'ясування їх особливостей і сучасного стану; визначення структури фітоценозів: геометричної, вертикальної, горизонтальної, функціональної й еколого-біологічної; спостереження за живими рослинами та тваринами в їх природному середовищі, з оволодінням методикою збору та належної обробки конкретного флористичного та фауністичного матеріалу; збір, ловля і визначення комах. Виготовлення ентомологічної колекції; камеральний етап де відбувається опрацювання зібраного матеріалу.

Індивідуальні заняття. Кожен студент-практикант одержує відповідне індивідуальне завдання, яке він виконує протягом усього терміну практики і про яке звітує, коли вона закінчується. Ці завдання зводяться до збирання рослин, ловлі і збору комах і, відповідно, виготовлення гербаріїв й оформленням ентомологічних колекцій.

Форми і методи контролю. Поточно відбувається щоденна перевірка ведення індивідуального щоденника. Впродовж навчальної практики викладач безпосередньо спрямовує і контролює роботу студента як під час польових досліджень, так і в процесі камеральної обробки матеріалів та виконання індивідуальних завдань

Вимоги до звіту. Звіт складається відповідно до змісту практики та містить: загальну характеристику відповідного типу рослинності; визначення, характер розміщення, екологічні фактори (клімат, рельєф, тип ґрунту; взаємовідносини між живими організмами у біоценозі). Флористичний склад основних типів рослинності. Основні рослинні асоціації. Основні тваринні угруповання. Картографічний матеріал. Висновки

Ландшафтознавча практика.

Ландшафтознавча практика має на меті доповнити теоретичні знання з курсу "Ландшафтознавство" методикою польових ландшафтних досліджень, зокрема, методикою польового опису і великомасштабного ландшафтного картографування.

Мета та завдання практики. Основна мета - ознайомлення, оволодіння навичками організації та проведення польових ландшафтознавчих досліджень, ландшафтного

картографування, набуття вміння виділяти ландшафтні комплекси у природі, а також фіксувати взаємозв'язки між їх компонентами.

Відповідно до цього основними завданнями є: оволодіти методикою польових ландшафтознавчих досліджень: вміти проводити ландшафтні рекогносцирувальні дослідження; навчитися встановлювати взаємозв'язки між компонентами природних комплексів; вміти фіксувати сучасні фізико-географічні процеси; навчитися фіксувати й оцінювати антропогенні зміни ландшафтів, стан природних угідь; вміти вибирати місця для опису основних та допоміжних пунктів картування опису компонентної структури фацій; навчитися виконувати описи пунктів спостережень (фацій); вміти закладати, описувати і будувати ландшафтні профілі; навчитися робити наукові узагальнення й оформляти їх у вигляді звіту.

Види та терміни. Підготовчий, польовий, камеральний, 4 дні.

Орієнтовні бази. Територія міста Чернівці та Чернівецької області.

Інформаційний обсяг практики. На першому етапі практики проводиться установча лекція, під час якої пояснюється зміст і завдання практики, методика проведенням польових ландшафтознавчих досліджень та прийоми роботи з приладами. Після лекції викладач знайомить студентів з прийомами визначення положення основних і картувальних точок їх опису.

На другому – студенти під керівництвом викладача бригадами проходять рекогносцирувальні навчальні маршрути під час чого знайомляться з ландшафтною структурою регіону й описують фаціальну структуру найтипівіших урочищ. Під контролем викладача студенти бригадами виконують ландшафтознавче картографування та профілювання.

В останній день практики студенти побригадно завершують роботу над бригадними звітами, оформлюють його належним чином і складають диференційований залік з практики.

Індивідуальні завдання. Кожен здобувач на практиці веде індивідуальний щоденник. У ньому записуються всі види робіт, маршрути, лекції, описи точок, профілів, власні спостереження. Студент ретельно виконує усі вказівки керівника практики. При проведенні ландшафтознавчих досліджень керується методичними порадами, наведеними в навчальних посібниках.

Форми і методи контролю. Впродовж навчальної практики викладач безпосередньо спрямовує і контролює роботу студента як під час польових досліджень, так і в процесі камеральної обробки матеріалів та виконання індивідуальних завдань.

Вимоги до звіту. Після закінчення практики кожна бригада представляє звіт, який включає такі розділи: Вступ, в якому розкриваються завдання і зміст практики; методика польового великомасштабного ландшафтознавчого картографування та профілювання; загальна природнича характеристика району проведення практики (району дослідження); аналіз генетико-морфологічної структури, стану ландшафтів та їх господарського використання за основними маршрутами досліджень; висновки; додатки до звіту - бланки з точок маршрутів та профілів, графічні та табличні матеріали (ортофотоплани, схеми маршрутів, ландшафтні профілі, ландшафтні карти ключових ділянок), фотоілюстрації.

Загальногеографічна практика

Практика проводиться для студентів другого курсу і передбачає узагальнення практичних навичок, отриманих у межах спеціалізованих практик, з метою комплексного моніторингу довкілля. Перед практикою обов'язковими є бесіда і лекція керівників практики на факультеті про завдання і зміст практики, підготовка карт, дистанційних знімків, обладнання, також обов'язковим є інструктаж, де керівник наголошує на техніці безпеки.

Мета та завдання практики. Мета практики спрямована на вивчення зонально-провінційної структури ландшафтів України та окремих його геокомпонентів (геологічної будови, рельєфу, клімату, гідрологічних умов, ґрунтового покриву, рослинних формацій, ландшафтів); виявлення просторових закономірностей зміни структури, морфології та властивостей окремих геокомпонентів у зв'язку зі змінами зонально-провінційних умов України; вивчення закономірностей формування і організації природно-господарських комплексів України у зв'язку із особливостями поєднання природно-ресурсного і господарського потенціалів країни; виявлення і фіксація спектру основних глобальних і регіональних екологічних характеристик, загальна оцінка сучасної еко-логічної ситуації в різних регіонах України (виходячи із маршруту практики) на підставі польового огляду та опису різних еколого-географічних об'єктів; практику ванні роботи з приладами у польових умовах, обробці та аналізі даних вимірювань і спостережень.

Завдання практики – закріплення, поглиблення теоретичних знань, набутих у ході

аудиторного та самостійного вивчення базових дисциплін, застосування здобутих знань та умінь на практиці.

Під час цієї практики здобувачі навчаються комплексним дослідженням за маршрутом з природних, культурних, суспільно-географічних і природно-заповідних об'єктів; самостійно провадити польові географічні дослідження, а також узагальнювати та аналізувати зібраний фактичний матеріал; здійснюють оцінку геоекологічного стану ландшафтів України.

У результаті цієї практики здобувачі повинні *знати*:

- 1) просторову та функціональну організацію типових і унікальних ландшафтів за маршрутом подорожі;
- 2) механізм функціонування складних природно-антропогенних комплексів у різних регіонах країни;
- 3) внутрішньосистемні зв'язки між різними геокомпонентами в типових ландшафтах різних природних зон, підзон і провінцій;
- 4) характер і направленість домінуючих і супутніх фізико-географічних процесів і явищ;
- 5) екологічні проблеми і наслідки господарського використання природно-ресурсного потенціалу країни в регіональному зрізі;
- 6) історію формування ландшафтно-ї і господарської структури різних регіонів країни.

Здобувачі повинні *вміти*:

- 1) обрати ефективні методи, отримати необхідну статистичну і технологічну документацію щодо польових та камеральних досліджень географічних об'єктів;
- 2) проводити польові дослідження різних за внутрішньою організацією і функціональністю об'єктів географічного середовища;
- 3) аналізувати особливості функціонування окремих географічних об'єктів та їхніх складових відповідно до розташування, взаємодії з іншими об'єктами;
- 4) виявляти взаємозв'язки і взаємовпливи між географічними процесами і явищами;
- 5) діагностувати окремі процеси і явища в середині географічних об'єктів;
- 6) вести документацію дослідження, користуватись довідковою літературою, технологічною і статистичною інформацією.

Набути навичок:- ведення польового щоденника;- експедиційного спостереження за характерними рисами і змінами навколишнього природного і господарського середовища; - комплексної оцінки природних і господарських об'єктів; - застосування експедиційних, польових, стаціонарних і камеральних методів дослідження географічних об'єктів.

Види та терміни. Підготовчий, польовий, камеральний тривалістю 1 тиждень

Орієнтовні бази. Територія держави та сусіднього зарубіжжя.

Інформаційний обсяг практики. Практика триває 1 тиждень. На першому етапі у перший день практики читається установча лекція, під час якої пояснюється зміст та завдання практики, методика проведеним польових досліджень та прийоми роботи з приладами. Після лекції викладач знайомить здобувачів з прийомами визначення розташування основних і картувальних точок їх опису. Упродовж тижня здобувачі проходять запланований маршрут, ведуть польові щоденники із описом та графічними нотатками пройдених об'єктів. В останній день практики студенти побригадно завершують роботу над бригадними звітами, оформлюють його належним чином і складають захист практики

Індивідуальні завдання. Кожен здобувач на практиці веде індивідуальний щоденник. У ньому записуються всі види робіт, маршрути, лекції, описи точок, профілів, власні спостереження. Здобувач ретельно виконує усі вказівки керівника практики. При проведенні ландшафтних досліджень керується методичними порадами, наведеними в навчальних посібниках.

Форми і методи контролю. Протягом навчальної практики викладач безпосередньо спрямовує і контролює роботу студента як під час польових досліджень, так і під час камеральної обробки матеріалів та виконання індивідуальних завдань.

Вимоги до звіту. Після закінчення практики кожна бригада представляє звіт, який включає такі розділи: вступ, в якому розкриваються завдання і зміст практики; комплексна фізико-географічна характеристика району проведення практики (району дослідження); аналіз ландшафтно-морфологічної

структури, стану ландшафтів та їх господарського використання за основними маршрутами досліджень; висновки; додатки до звіту; список використаних літературних джерел.

Розподіл балів, які отримують студенти за кожен елемент

Поточне оцінювання					Сумарна к-ть балів
Геоморфологічна практика	Метеорологічна практика	Біогеографічна	Ландшафтознавча	Загально-географічна	100
звіт	звіт	звіт	звіт	звіт	
20	20	20	20	20	100

Третій курс Виробнича практика

Виробнича практика забезпечує інтеграцію теоретичних знань з практичною діяльністю через занурення здобувачів у реальні дослідницькі та прикладні процеси географічних організацій, установ, підприємств. Практика орієнтована на формування професійних компетентностей через участь у конкретних проєктах, оволодіння сучасними методами збору та обробки географічної інформації, розуміння специфіки застосування географічних знань у різних секторах діяльності. Обсяг практики становить 3 кредити. Зміст та організаційні форми визначаються індивідуальною науковою траєкторією здобувача та специфікою випускової кафедри.

Практика проводиться наприкінці семестру впродовж 4 тижнів безперервної роботи на базах практики, що забезпечує повноцінне занурення здобувачів у професійне середовище, участь у завершених етапах проєктів, накопичення достатнього обсягу емпіричних матеріалів для курсової роботи. Така організація створює умови для формування цілісного розуміння специфіки професійної діяльності географа, встановлення професійних контактів, підготовки методологічної та фактологічної бази для подальшої науково-дослідної практики на четвертому курсі. Виробнича практика є критичним етапом у підготовці здобувачів до самостійної дослідницької роботи, оскільки саме тут формуються практичні навички, які будуть поглиблюватися та розвиватися під час науково-дослідної практики.

Кафедра фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

Мета та завдання практики: практика спрямована на оволодіння методологією прикладних фізико-географічних досліджень через участь у реальних проєктах природничо-географічних організацій, набуття досвіду використання польових, лабораторних, геоінформаційних методів у професійному контексті, розуміння ролі географічних досліджень у вирішенні екологічних, ресурсних, природоохоронних завдань. Практика закладає методологічний фундамент для подальшої науково-дослідної роботи на четвертому курсі.

Види та етапи: підготовчий (ознайомлення з діяльністю організації, інструктаж з техніки безпеки, формулювання індивідуального завдання, 2-3 дні), виробничий (участь у польових дослідженнях, лабораторних роботах, камеральних обробках даних, 3 тижні), аналітичний (узагальнення результатів, підготовка звіту, 3-4 дні). Чотиритижневий формат забезпечує можливість участі у повних циклах польових досліджень, систематичної роботи з просторовими даними, опанування специфічного обладнання та програмного забезпечення організації.

Орієнтовні бази: обласні управління екобезпеки та природних ресурсів, територіально-структурні підрозділи профільних міністерств, національні природні парки, біосферні заповідники, науково-дослідні інститути природничого профілю, геологічні служби, гідрометеорологічні центри, лабораторії географічного факультету, екологічні організації, консалтингові компанії у сфері екологічних оцінок. Перелік баз практики систематично оновлюється та оприлюднюється на офіційних ресурсах факультету.

Інформаційний обсяг практики: здобувачі беруть участь у конкретних проєктах організації, що може включати польові дослідження територій для екологічної оцінки, моніторинг стану природних комплексів, ГІС-картографування природних ресурсів, обробку даних дистанційного зондування, лабораторний аналіз зразків ґрунтів, води, рослинності, підготовку картографічних матеріалів для проєктної документації, участь у складанні звітів з оцінки впливу на довкілля. Безперервний чотиритижневий період дозволяє здобувачам пройти повний цикл від планування польових робіт до аналізу результатів, опанувати комплекс методів, зібрати достатній обсяг даних для курсової роботи та формування теми кваліфікаційної роботи.

Індивідуальні завдання формуються відповідно до актуальних завдань організації та потенційної теми курсової роботи здобувача. Завдання має включати конкретну проблему, методологію її вирішення з використанням сучасних технологій, очікувані результати та їх практичне значення. Здобувачі опановують роботу з професійним обладнанням (GPS-приймачі, польові лабораторії, метеостанції), спеціалізованим програмним забезпеченням (ArcGIS, QGIS, ERDAS, ENVI), стандартизованими протоколами збору даних, нормативною документацією у сфері охорони довкілля. Критичним є розуміння зв'язку між теоретичними концепціями фізичної географії та їх практичним застосуванням, обмежень методів у реальних умовах, етичних аспектів роботи на природоохоронних територіях, що формує методологічну базу для науково-дослідної практики.

Форми та методи контролю: поточний контроль здійснюється через ведення щоденника практики з описом виконаних робіт, використаних методів, отриманих результатів, рефлексії щодо набутого досвіду, методологічних викликів. Науковий керівник від кафедри здійснює проміжні консультації, керівник від організації щотижнево оцінює якість виконання завдань, надає зворотний зв'язок щодо професійних навичок.

Підсумковий контроль передбачає захист звіту на засіданні кафедри з презентацією результатів роботи, демонстрацією практичних навичок, обговоренням професійного досвіду, перспектив подальших досліджень. Оцінюється розуміння специфіки роботи організації, якість виконання індивідуального завдання, рівень опанування професійних методів, здатність застосовувати теоретичні знання в практичному контексті, повнота зібраних матеріалів для курсової роботи, сформульованість дослідницьких питань для подальшої науково-дослідної практики.

Вимоги до звіту: звіт має містити характеристику організації та її основних напрямів діяльності, опис індивідуального завдання з обґрунтуванням його актуальності, детальний виклад використаних методів та технологій із рефлексією щодо їх ефективності та обмежень, результати роботи у формі карт, таблиць, графіків, баз даних, критичний аналіз отриманих результатів з урахуванням джерел невизначеності, оцінку перспектив подальшого розвитку дослідження на науково-дослідній практиці, рефлексію щодо набутого професійного досвіду та сформованих компетентностей. До звіту додаються цифрові матеріали (бази геопросторових даних, картографічні шари, результати обробки даних дистанційного зондування), польові протоколи та журнали спостережень, результати лабораторних аналізів, фотодокументація з геоприв'язкою та описом, відгук керівника від організації з оцінкою професійних якостей та рівня підготовки.

Кафедра економічної географії та екологічного менеджменту

Мета та завдання практики: практика забезпечує оволодіння методами аналізу соціально-економічних та екологічних процесів через участь у проєктах організації, що працюють у сферах регіонального розвитку, екологічного менеджменту, просторового планування, статистичного аналізу. Критичним є розуміння застосування географічних методів для вирішення управлінських, планувальних, екологічних завдань та формування дослідницької бази для подальшої науково-дослідної роботи.

Види та етапи: підготовчий (ознайомлення з організацією, нормативно-правовою базою, формулювання завдання, 2-3 дні), виробничий (збір та обробка даних, участь у проєктах, аналітичних нарадах, 3 тижні), аналітичний (узагальнення результатів, підготовка рекомендацій, звіту, 3-4 дні). Чотиритижневий безперервний період дає змогу систематично працювати зі статистичними базами даних, брати участь у повних циклах проєктів, готувати завершені аналітичні матеріали.

Орієнтовні бази: обласні управління статистики, департаменти економічного розвитку, екологічного менеджменту, структурні підрозділи профільних міністерств, органи місцевого самоврядування, територіальні громади, національні природні парки, консалтингові компанії у сфері просторового планування, екологічні організації, аналітичні центри, підприємства з системами екологічного менеджменту. Перелік баз практики систематично оновлюється.

Інформаційний обсяг: здобувачі беруть участь у підготовці аналітичних матеріалів для стратегій регіонального розвитку, планів сталого розвитку територіальних громад, екологічних оцінок проєктів, досліджень ринків, аналізу соціально-економічних процесів. Робота включає збір та обробку статистичних даних з офіційних джерел та первинних обстежень, проведення інтерв'ю з стейкхолдерами, експертних опитувань, ГІС-аналіз просторових закономірностей соціально-економічних явищ, підготовку картографічних матеріалів, візуалізацію складних даних для управлінських рішень, участь у публічних обговореннях планувальних документів. Безперервний період практики забезпечує можливість участі в різних етапах проєктів від концепції до фінальних рекомендацій, опанування специфічного програмного забезпечення, формування розуміння інституційного контексту регіонального розвитку.

Індивідуальні завдання орієнтовані на конкретні потреби організації та потенційну тему курсової роботи: аналіз галузевої структури регіону з виявленням драйверів розвитку, оцінка ефективності систем екологічного менеджменту підприємства, дослідження просторових аспектів соціальних процесів (міграції, розселення, доступності послуг), моделювання сценаріїв розвитку території, оцінка туристичного потенціалу регіону. Здобувачі опановують роботу з офіційними статистичними джерелами (Держстат, Євростат), відкритими даними (геопортали, Open Data), інструментами просторової статистики та економетрики, методами візуалізації складної інформації, нормативно-правовою базою регіонального розвитку, екологічного менеджменту, просторового планування.

Форми та методи контролю: поточний контроль через ведення щоденника з фіксацією виконаних завдань, використаних методів, аналітичних висновків, рефлексії щодо професійного досвіду, розуміння інституційних механізмів. Керівники від кафедри та організації щотижнево оцінюють прогрес, обговорюють проміжні результати, надають методичну підтримку.

Підсумковий контроль передбачає захист звіту з презентацією аналітичних результатів, обговоренням методологічних рішень, демонстрацією розуміння зв'язку теоретичних концепцій з практичними завданнями, перспектив подальших досліджень. Оцінюється якість аналітичної роботи, рівень опанування професійних інструментів, здатність інтерпретувати складні соціально-економічні процеси, практична цінність результатів для організації, повнота зібраних матеріалів для курсової роботи, чіткість дослідницьких питань для науково-дослідної практики.

Вимоги до звіту: звіт містить характеристику організації та специфіки її діяльності в системі регіонального розвитку або екологічного менеджменту, обґрунтування індивідуального завдання з посиланням на актуальні проблеми регіону чи сектору, опис методології збору та аналізу даних із рефлексією щодо обмежень використаних підходів, результати у формі таблиць, графіків, карт, статистичних розрахунків, моделей, аналітичні висновки з конкретними рекомендаціями для організації, оцінку можливостей подальшого поглибленого дослідження проблематики, рефлексію щодо професійного досвіду та сформованих компетентностей. До звіту додаються бази даних, картографічні матеріали, результати статистичних обробок та моделювання, транскрипти інтерв'ю (за наявності), презентаційні матеріали, відгук керівника від організації.

Кафедра географії України та регіоналістики

Мета та завдання практики: практика забезпечує оволодіння методами історико-географічних, культурно-географічних, регіональних досліджень через роботу в архівах, музеях, бібліотеках, органах місцевого самоврядування, культурних установах. Критичним є розуміння застосування краєзнавчих та регіональних методів для дослідження територіальної ідентичності, культурної спадщини, регіонального розвитку та формування емпіричної бази для подальшої науково-дослідної роботи.

Види та етапи: підготовчий (формулювання дослідницького питання, планування роботи з джерелами, встановлення контактів з установами, 2-3 дні), дослідницький (систематична робота з архівними, статистичними, картографічними джерелами, польові обстеження культурних ландшафтів, інтерв'ю, 3 тижні), аналітичний (інтерпретація матеріалів, верифікація даних з різних джерел, підготовка звіту, 3-4 дні). Безперервний чотиритижневий період дозволяє поглиблено працювати з архівними фондами, провести серії інтерв'ю з різними категоріями респондентів, систематично досліджувати територію в різних сезонних умовах.

Орієнтовні бази: обласні державні архіви, краєзнавчі музеї, наукові бібліотеки, органи місцевого самоврядування, територіальні громади, обласні управління статистики, центри культури та туризму, національні природні парки з культурно-історичними об'єктами, географічні лабораторії факультету, громадські організації краєзнавчого спрямування. Перелік баз практики систематично оновлюється.

Інформаційний обсяг практики: здобувачі проводять комплексні історико-географічні та краєзнавчі дослідження обраної території через систематичну роботу з архівними документами (метричні книги, ревізські казки, статистичні описи, картографічні матеріали), статистичними джерелами різних періодів, картографічними матеріалами XVIII-XXI століть, польові обстеження культурних ландшафтів з фіксацією об'єктів спадщини, інтерв'ю з місцевими мешканцями, представниками територіальних громад, експертами. Безперервний період практики забезпечує можливість поглибленої роботи з фондами, встановлення довірчих відносин з респондентами, верифікації даних з різних джерел, формування цілісного розуміння регіональної специфіки.

Індивідуальні завдання орієнтовані на дослідження історико-географічних аспектів формування території, динаміки адміністративно-територіального устрою, еволюції культурних ландшафтів, трансформації систем розселення та господарювання, регіональної ідентичності та її просторових маркерів, ролі географічних факторів у формуванні локальних спільнот. Здобувачі опановують методи роботи з історичними картами та їх геоприв'язки, архівними документами з критичною оцінкою їх достовірності, статистичними джерелами різних періодів з урахуванням змін методології обліку, техніки польового картографування культурної спадщини, методи усної історії та етнографічних описів, геоінформаційні технології для ретроспективного аналізу та порівняння просторових структур різних періодів.

Форми та методи контролю: поточний контроль через ведення дослідницького щоденника з описом опрацьованих джерел та їх критичною оцінкою, польових спостережень з фотофіксацією, змісту інтерв'ю, аналітичних висновків, методологічних викликів. Керівники щотижнево обговорюють прогрес, інтерпретацію джерел, етичні аспекти роботи з респондентами, надають методичну підтримку.

Підсумковий контроль передбачає захист звіту з презентацією результатів історико-географічного дослідження, демонстрацією зібраних матеріалів та їх критичного аналізу, обговоренням методологічних підходів до роботи з різнотипними джерелами, перспектив подальшого поглибленого дослідження. Оцінюється повнота використання джерел, критичність їх аналізу, здатність до історико-географічної інтерпретації та синтезу даних з різних джерел, якість польових матеріалів, етична рефлексивність, повнота зібраних даних для курсової роботи, чіткість дослідницьких питань для науково-дослідної практики.

Вимоги до звіту: звіт містить обґрунтування дослідницької теми з посиланням на існуючі дослідження регіону, огляд опрацьованих джерел з критичною оцінкою їх достовірності, повноти, репрезентативності, опис методології дослідження з рефлексією щодо методологічних викликів та етичних аспектів, результати у формі історико-географічних реконструкцій, порівняльних таблиць динаміки процесів, ретроспективних карт з геоприв'язкою історичних об'єктів, аналітичні висновки щодо еволюції досліджуваних процесів та їх географічної детермінації, оцінку перспектив подальшого дослідження на науково-дослідній практиці, рефлексію щодо методологічних викликів та сформованих компетентностей. До звіту додаються систематизовані копії архівних документів з метаданими, транскрипти інтерв'ю з дотриманням етичних норм конфіденційності, цифрові копії історичних карт, фотодокументація культурних ландшафтів з геоприв'язкою та детальним описом, бази даних історико-географічної інформації, відгук керівника від організації.

Четвертий курс Науково-дослідна практика

Практика спрямована на формування дослідницької компетентності здобувачів через опанування методології наукового пізнання, критичного аналізу емпіричних даних та підготовку методологічної і фактологічної бази кваліфікаційної роботи. Обсяг практики становить 3 кредити. Зміст та організаційні форми визначаються індивідуальною науковою траєкторією здобувача та специфікою випускової кафедри.

Практика організується у формі регулярних занять/семінарів/експедицій один день щотижня упродовж семестру, що забезпечує оптимальні умови для проведення польових та експериментальних досліджень, систематичного збору даних, їх поточної обробки та аналізу. Така організація дає змогу здобувачам поєднувати теоретичну підготовку з практичною дослідницькою діяльністю, забезпечує можливість динамічних спостережень, моніторингу процесів, адаптації методології відповідно до попередніх результатів.

Кафедра фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

Мета практики полягає в оволодінні методологією природничо-географічних досліджень через інтеграцію польових, лабораторних, геоінформаційних та статистичних методів для вирішення конкретного дослідницького питання в рамках кваліфікаційної роботи.

Види та етапи: підготовчий (формулювання гіпотези, огляд літератури, планування методології), польовий або експериментальний (збір первинних даних), камеральний (обробка, аналіз, інтерпретація). Тривалість один день щотижня упродовж семестру дозволяє проводити багаторазові виміри, сезонні спостереження, серії експериментів з проміжним аналізом результатів та корекцією дослідницьких процедур.

Орієнтовні бази: структурні підрозділи географічного факультету, науково-дослідні установи згідно з укладеними угодами, польові полігони на території України та сусідніх держав, цифрові платформи геопросторових даних.

Інформаційний обсяг практики. Зміст практики передбачає виконання індивідуального дослідницького проекту з чітко сформульованою науковою проблемою, гіпотезою та методологією верифікації. Здобувачі застосовують комплексний підхід до вивчення географічних систем через аналіз взаємозв'язків між компонентами природи та антропогенними факторами. Обов'язковими є навички роботи з ГІС-технологіями, дистанційним зондуванням Землі, статистичною обробкою даних, цифровими базами геопросторової інформації. Польові дослідження, де це методологічно обґрунтовано, поєднуються з лабораторним аналізом зразків, картографічним моделюванням, використанням відкритих джерел даних. Щотижневий формат забезпечує можливість регулярного польового моніторингу, послідовного відбору проб, спостереження за динамікою процесів, що критично важливо для дослідження сезонних змін, реакції геосистем на зовнішні впливи, верифікації даних дистанційного зондування.

Індивідуальні завдання формулюються як дослідницькі питання з обґрунтуванням актуальності, огляду наукової літератури, викладом методології збору та аналізу даних, очікуваних результатів. Здобувачі демонструють розуміння епістемологічних основ географічного пізнання, критично оцінюють обмеження використовуваних методів, джерела невизначеності даних, дотримуються принципів академічної доброчесності та етичних норм польових досліджень. Щотижневі консультації з науковим керівником дозволяють оперативно коригувати методологію, обговорювати проміжні результати, планувати наступні етапи дослідження.

Форми та методи контролю базуються на науковій аргументації результатів. Поточний контроль здійснюється через ведення дослідницького журналу з фіксацією польових спостережень, лабораторних вимірів, результатів обробки даних, методологічних рішень. Керівник від кафедри та, за наявності, від партнерської організації здійснюють регулярний моніторинг відповідно до індивідуального плану дослідження, що дозволяє своєчасно виявляти методологічні проблеми, коригувати дослідницьку стратегію.

Підсумковий контроль здійснюється через презентацію результатів на засіданні кафедри у форматі наукової комунікації з критичним обговоренням методологічних рішень, інтерпретації даних, можливостей подальшого розвитку дослідження. Оцінюється здатність до наукової аргументації, методологічна грамотність, якість аналізу даних, розуміння теоретичного контексту роботи, систематичність та регулярність виконання дослідницьких процедур.

Вимоги до звіту: науковий звіт має містити обґрунтування дослідницького питання з посиланням на релевантні наукові публікації, детальний опис методології з поясненням вибору конкретних методів та їх адаптації впродовж дослідження, результати досліджень у формі таблиць, графіків, карт з демонстрацією динаміки процесів або порівняння багаторазових вимірів, критичне обговорення отриманих даних з урахуванням їх обмежень та невизначеності, попередні висновки щодо підтвердження або спростування гіпотези. До звіту додаються цифрові бази даних з часовими рядами спостережень, картографічні матеріали, протоколи польових спостережень або лабораторних аналізів, фотофіксація з геоприв'язкою та датуванням, метадані про джерела інформації, дослідницький журнал.

Кафедра економічної географії та екологічного менеджменту

Кафедра географії України та регіоналістики

Види та етапи: підготовчий, польовий або камеральний, аналітичний. Щотижневий формат дозволяє поетапно збирати емпіричні дані через серії інтерв'ю, повторні польові обстеження, моніторинг соціально-економічних процесів, систематичну роботу з архівними джерелами та статистичними базами даних.

Орієнтовні бази: структурні підрозділи географічного факультету, архівні установи, статистичні служби, органи місцевого самоврядування, підприємства та організації згідно з укладеними угодами, краєзнавчі дослідження на території України.

Інформаційний обсяг: Практика забезпечує оволодіння методологією суспільно-географічних досліджень через поєднання якісних та кількісних методів аналізу соціально-економічних, культурних, екологічних процесів та їх територіальних проявів. Регулярний графік роботи упродовж семестру створює умови для проведення лонгitudних досліджень, встановлення довірчих відносин з респондентами при якісних дослідженнях, систематичного відстеження змін у соціально-економічних процесах, поглибленої роботи з архівними фондами.

Основні дослідницькі завдання включають: аналіз просторової організації соціально-економічних систем з використанням методів просторової статистики, геоінформаційного моделювання, мережевого аналізу; дослідження територіальної ідентичності, культурних ландшафтів, спадщини через інтеграцію архівних джерел, інтерв'ю, картографування; оцінку стійкості регіональних систем, ефективності управлінських рішень, сценарного планування з використанням відкритих даних, соціологічних опитувань, експертних оцінок; аналіз трансформації економічних структур, галузевої спеціалізації, інноваційного потенціалу територій через статистичний аналіз, порівняльні дослідження, кейс-стаді.

Індивідуальні завдання формулюються як дослідницькі проекти з чітким теоретичним обґрунтуванням, методологією збору та аналізу даних, рефлексією щодо обмежень використовуваних підходів. Здобувачі опановують роботу з цифровими архівами, статистичними базами даних, геопорталами, платформами візуалізації даних, програмним забезпеченням для якісного аналізу. Щотижневі зустрічі з науковим керівником забезпечують рефлексію щодо дослідницького процесу, обговорення етичних аспектів роботи з респондентами, інтерпретації проміжних результатів.

Вимоги до звіту: науковий звіт структурується за логікою академічного дослідження з обґрунтуванням актуальності, оглядом теоретичних підходів та емпіричних досліджень, детальним описом методології з рефлексією щодо дослідницького процесу, презентацією результатів через таблиці, графіки, картосхеми, критичним обговоренням інтерпретації даних з урахуванням контекстуальних факторів та обмежень використаних методів, попередніми висновками. До звіту додаються бази даних, транскрипти інтерв'ю (за наявності) з дотриманням етичних норм конфіденційності, картографічні матеріали, статистичні розрахунки, візуалізації просторових закономірностей, дослідницький щоденник з рефлексією методологічних викликів.

Захист результатів практики проводиться у форматі презентації з науковою дискусією, де оцінюється методологічна обґрунтованість дослідження, критичність мислення, здатність до інтерпретації складних соціально-географічних процесів, розуміння теоретичного контексту роботи, систематичність дослідницької роботи, етична рефлексивність.

Оцінка виставляється з урахуванням поточної роботи студента під час проходження практики й у результаті оцінювання документів, зданих після проходження практики на кафедрі та захисту на підсумковій конференції.

Оцінювання результатів практики студентів здійснюється за такими критеріями:

1. Правильність оформлення щоденника практики – 10 б.

2. Відгук керівника практики від вузу – 10 б.
3. Відгук керівника практики від підприємства 10 б.
4. Зміст і оформлення звіту практики, його захист на звітній конференції – 20 б.
5. Виконання визначених у програмі завдань практики – 50 б.

ЗАРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в системі формальної освіти) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (протокол №16 від 25 листопада 2024 року)» (<https://www.chnu.edu.ua/media/3aykf41y/polozhennia-pro-vzaiemodiiu-formalnoi-ta-neformalnoi-osvity.pdf>) допускається зарахування навчальних елементів, а також отримання додаткових балів за результатами неформальної освіти: – проходження безкоштовних навчальних тренінгів (вебінарів, семінарів), що проводяться на низці українських фахових платформ, за умови отримання безкоштовного сертифікату. Результати зараховуються лише для відповідних тем лекційних і семінарських занять, практичних і лабораторних завдань даної навчальної дисципліни у кількості балів, що виділяються на цей навчальний елемент.

ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Питання плагіату та академічної доброчесності регламентуються ЗУ «Про вищу освіту» та локально-правовими актами ЗВО: Положенням про виявлення та запобігання плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича <https://www.chnu.edu.ua/media/hkzbr1b2/polozhennia-pro-vyjavlennia-ta-zapobihanniaakademichnomu-plahiatu-u-chnu-2025.pdf>

Політикою використання штучного інтелекту у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича <https://www.chnu.edu.ua/media/ni4ptvsk/polityka-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-chnu.pdf> та Етичним кодексом Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича <https://www.chnu.edu.ua/media/bkyl5klw/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnohouniversytetu.pdf>

Студенти несуть особисту відповідальність за випадки їхнього порушення, враховуючи плагіат, списування, підказування тощо. У разі виявлення академічної недоброчесності вперше бали, зараховані студентові/ці за виконане завдання, скасовуються. Повторна практика недоброчесності може призвести до анулювання всіх нарахованих за курс балів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ЗАШКАЛОЮ ECTS ТА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ

Рейтингова оцінка з дисципліни	Оцінювання в системі ECTS	Оцінка за національною шкалою	Критерії оцінювання
90-100	A	5 (відмінно) зараховано	Здобувач виконав поставлені перед ним завдання. Знання про досліджувану установу, регіон та предмет дослідження виходять за межі підручників і навчальних посібників та мають науковий й інноваційний зміст. Знання використовуються вільно. Розповідь логічна, послідовна; мова правильна і виразна. Виражена самостійність та творчість мислення, наведені прикладів з практики. Відсутні пропуски і наявний повний комплект документів. Подано звіт, який оформлений згідно з чинними вимогами. Здобувач здатен попереджувати помилкові

			дії, вибирати чи створювати оптимальні та ефективні дії, самостійно знаходити і усувати помилки.
80-89	B	4 (добре) зараховано	Здобувач виконав поставлені перед ним завдання. Знання про досліджувану підприємство та предмет дослідження достатньо хороші. Знання використовуються вільно. Наявні неістотні упущення у відповіді. Здобувач самостійно виправляє помилки й неточності з певною допомогою викладача. В достатній кількості представлені документи практики. Здобувач був присутній на усіх етапах практики. Самостійно використовує теорію у своїй діяльності. Здатний попереджувати помилкові дії, вибирати чи створювати оптимальні та ефективні дії, самостійно знаходити і усувати помилки.
70-79	C	4 (добре) зараховано	Здобувач виконав поставлені перед ним завдання. Знання про досліджувану установу достатні. Знання використовуються вільно. Наявні неістотні упущення у відповіді. Здобувач самостійно виправляє помилки й неточності з певною допомогою викладача. В достатній кількості представлені документи практики. Здатний попереджувати помилкові дії, вибирати чи створювати оптимальні та ефективні дії, самостійно знаходити і усувати помилки.
60-69	D	3 (задовільно) зараховано	Здобувач виконав поставлені перед ним завдання. Знання посередні. У відповіді наявна значна кількість помилок, при неповному висвітленні питання, нечіткому поясненні. Відповідь нелогічна, непослідовна, представлено недостатній обсяг опрацьованих фондових документів або звіт оформлено без дотримання існуючих норм та правил. Здобувач здатний попереджувати помилкові дії.
50-59	E	3 (задовільно) зараховано	Здобувач виконав поставлені перед ним завдання. Знання посередні. При відповідях простежується велика кількість помилок, та нечітке пояснення. Відповідь нелогічна, непослідовна, представлено недостатній обсяг опрацьованих фондових документів або звіт оформлено без дотримання існуючих норм та правил.
35-49	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання не зараховано	Здобувач не виконав більшість завдань, не може пояснити основних понять, категорій. Відсутнє розуміння основних понять, уникнення захисту матеріалів практики або повна невідповідність суті відповіді студента змістові поставленого запитання.
1-34	F	2 (незадовільно) з обов'язковим	Здобувач не виконав поставлених перед ним завдання, знання не продемонстровані.

		самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання	

ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИК В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

При впровадженні дистанційного навчання, запровадженим відповідним наказом ректора по Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, виробнича практика відбувається дистанційно, відповідно проекту про технологію електронного навчання в Чернівецькому національному університеті та додатку до «Положення про організацію освітнього процесу у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» у частині проведення поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів фахової передвищої та вищої освіти із застосуванням дистанційних технологій навчання» (<https://drive.google.com/file/d/1ChIo3Qnw3jsPcFZsbS-7gGv4m3hJ6HbA/view>).

Проходження практики в умовах дистанційного навчання здійснюється відповідно до мети та завдань практики і реалізується відповідно до етапів проходження практики

Дистанційна комунікація здійснюється через засоби зв'язку: електронну пошту, месенджери (Viber.), відеоконференції (Google Meet), форуми, чати тощо. Під час проходження практики дистанційно студент зобов'язаний виходити в он-лайн зв'язок відповідно до запланованих відео конференцій керівником практики (лінк на відео конференцію надходить на електронну корпоративну пошту) та виконувати в повному обсязі завдання передбачені основними етапами практики.

За 1-2 дні до захисту практики, студент має надіслати для перевірки в електронному форматі звіт про проходження практики (який потім роздруковується і зберігається на кафедрі) для перевірки керівнику.

Захист практики відбувається на підсумковій відеоконференції (Google Meet). Для доповіді надається до 10-ти хвилин, після доповіді студент відповідає на питання, що стосуються проходження практики

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова (основна)

1. Буковинськими Карпатами та Передгір'ям : путівник наукової екскурсії конференції «Еволюція та антропогенізація ландшафтів передгірських та гірських територій» (31 травня – 2 червня 2012 р.) / О. В. Киналь, М. М. Проскурняк, Б. Т. Рідуш, П. І. Чернега ; за ред. В. П. Круля. Чернівці : Букрек, 2012. 32 с. Режим доступу: <https://terra.chnu.edu.ua/bukovynski-karpaty-relyef-i-klimat-putivnyk/>
2. Буковинські Карпати : рельєф і клімат : путівник / Д. Холявчук, Я. Поп'юк, У. Костюк, І. Годзінська // Рельєф і клімат : матеріали II Міжнар. конф. (26–28 вересня 2018 р.). 2018. С. 111–134.
3. Від Черну до Хотина : ретроспективна географія Буковинсько-Бесарабського Придністер'я : путівник польової екскурсії наукового семінару «Історична географія в Україні», м. Чернівці, 21–22 вересня 2023 р. / Б. Рідуш, С. Кирилюк, О. Киналь ; за ред. В. П. Круля. Чернівці, 2023. Режим доступу: <https://terra.chnu.edu.ua/vid-chernu-do-hotyna-retrospektyvna-geografiya-bukovynsko-besarabskogo-prydnisterya/>
4. Географічна енциклопедія України : в 3 т. / за ред. О. Маринича. Київ : УРЕ ім. М. Бажана, 1989–1993.
5. Гродзинський М. Д. Основи ландшафтної екології : підручник. Київ : Знання, 2014.
6. Гродзинський М. Д. Основи ландшафтної екології : підручник. Київ : Знання, 2014.
7. Гуцуляк В. М. Ландшафтна екологія : геохімічний аспект : навч. посіб. Чернівці : Рута, 2002. 272 с.

8. Гуцуляк В. М. Ландшафтна екологія : геохімічний аспект : навч. посіб. Чернівці : Рута, 2002. 272 с.
9. Гуцуляк В. М. Ландшафтознавство : теорія і практика : навч. посіб. Чернівці : Наші книги, 2009. 312 с.
10. Гуцуляк В. М. Ландшафтознавство : теорія і практика : навч. посіб. Чернівці : Наші книги, 2009. 312 с.
11. Денисик Г. І. Антропогенні ландшафти Правобережної України : монографія. Вінниця : Арбат, 2009. 292 с.
12. Денисик Г. І. Антропогенні ландшафти Правобережної України : монографія. Вінниця : Арбат, 2009. 292 с.
13. Денисик Г. І. Лісополе України. Вінниця : Тезис, 2001. 284 с.
14. Денисик Г. І. Лісополе України. Вінниця : Тезис, 2001. 284 с.
15. Екологічні проблеми Буковини / за ред. В. П. Коржика. Чернівці : Зелена Буковина, 2002. 168 с.
16. Екологічні проблеми Буковини / за ред. В. П. Коржика. Чернівці : Зелена Буковина, 2002. 168 с.
17. Загальногеографічна міжзональна практика : навч.-метод. посіб. / уклад. С. Ф. Благодир, О. І. Вісьтак, Я. Є. Івах та ін. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 70 с.
18. Загальногеографічна міжзональна практика : навч.-метод. посіб. / уклад. С. Ф. Благодир, О. І. Вісьтак, Я. Є. Івах та ін. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 70 с.
19. Загальногеографічна практика : організація, методи й маршрути : метод. реком. / уклад. Д. І. Холявчук, М. М. Проскурняк. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2017. 76 с.
20. Загальногеографічна практика : організація, методи й маршрути : метод. реком. / уклад. Д. І. Холявчук, М. М. Проскурняк. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2017. 76 с.
21. Історико-географічні об'єкти Буковинсько-Бессарабського Придністер'я : путівник польової екскурсії конференції «Історична географія та історія географії» (10 жовтня 2009 р.) / Б. Т. Рідуш, О. В. Киналь, В. П. Круль, В. П. Коржик, С. М. Кирилюк. Чернівці, 2009. 16 с.
22. Історико-географічні об'єкти Буковинсько-Бессарабського Придністер'я : путівник польової екскурсії конференції «Історична географія та історія географії» (10 жовтня 2009 р.) / Б. Т. Рідуш, О. В. Киналь, В. П. Круль, В. П. Коржик, С. М. Кирилюк. Чернівці, 2009. 16 с.
23. Карпатський біосферний заповідник. Офіційна сторінка [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://cbr.nature.org.ua/rec_u.htm
24. Карпатський біосферний заповідник. Офіційна сторінка [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://cbr.nature.org.ua/rec_u.htm
25. Карпатський національний природний парк. Загальні відомості [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.yaremcha.com.ua/knpp.html>
26. Карпатський національний природний парк. Загальні відомості [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.yaremcha.com.ua/knpp.html>
27. Киналь О., Крогулець Е. Гідрокліматичні особливості зволоження територій. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2009. 108 с.
28. Киналь О., Крогулець Е. Гідрокліматичні особливості зволоження територій. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2009. 108 с.
29. Киналь О., Крогулець Е., Грузинський Т. Модельовання природних систем. Агрокліматичні властивості території Чернівецької області в аспекті регіональних змін клімату на початку ХХІ століття. Варшава ; Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2011. Т. 1. 156 с.
30. Киналь О., Крогулець Е., Грузинський Т. Модельовання природних систем. Агрокліматичні властивості території Чернівецької області в аспекті регіональних змін клімату на початку ХХІ століття. Варшава ; Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2011. Т. 1. 156 с.
31. Клімат України / за ред. В. М. Ліпінського. Київ : Вид-во Раєвського, 2003. 343 с.
32. Клімат України / за ред. В. М. Ліпінського. Київ : Вид-во Раєвського, 2003. 343 с.
33. Коржик В. П. Буковина для всіх. Маршрутами екотуризму : довідник-путівник. Чернівці : Зелена Буковина, 2002. 122 с.
34. Коржик В. П. Буковина для всіх. Маршрутами екотуризму : довідник-путівник. Чернівці : Зелена Буковина, 2002. 122 с.

35. Круглов І. Трансдисциплінарна геоекологія : монографія. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 292 с.
36. Круглов І. Трансдисциплінарна геоекологія : монографія. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 292 с.
37. Літня польова ґрунтознавчо-біогеографічна практика: навчально-методичний посібник / Аріон О.В., Удовиченко В.В. К.: Видавничо поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 176 с.
38. Літня польова ґрунтознавчо-біогеографічна практика: навчально-методичний посібник / Аріон О.В., Удовиченко В.В. К.: Видавничо поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 176 с.
39. Лозинський В. В.. Топографічна практика. Навчально-методичний посібник. Львів, 2013. 104 с.
40. Лозинський В. В.. Топографічна практика. Навчально-методичний посібник. Львів, 2013. 104 с.
41. Польова практика з геології : методичні вказівки [студ. географ. ф-ту] / Вовк О. П., Десятник В., Володимирович., Курепа Я. С. Сергійович. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2024, 55 с.
42. Польова практика з геології : методичні вказівки [студ. географ. ф-ту] / Вовк О. П., Десятник В., Володимирович., Курепа Я. С. Сергійович. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2024, 55 с.
43. Природа Чернівецької області / за ред. К. І. Геренчука. Львів : Вища шк., 1978. 158 с.
44. Природа Чернівецької області / за ред. К. І. Геренчука. Львів : Вища шк., 1978. 158 с.
45. Самойленко В. М., Діброва І. О. Природничо-географічне моделювання : підручник. Київ : Ніка-Центр, 2019.
46. Самойленко В. М., Діброва І. О. Природничо-географічне моделювання : підручник. Київ : Ніка-Центр, 2019.
47. Середнє Придністров'я / наук. ред. Г. І. Денисик. Вінниця : Теза, 2007. 431 с.
48. Середнє Придністров'я / наук. ред. Г. І. Денисик. Вінниця : Теза, 2007. 431 с.
49. Холявчук Д. І. Регіональна кліматологія : навч. посіб. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2019. 168 с.
50. Холявчук Д. І. Регіональна кліматологія : навч. посіб. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2019. 168 с.

Допоміжна

51. Холявчук Д. (2022). Клімат Покутсько-Буковинських Карпат і Передкарпаття у другій половині XIX ст. – на початку XX ст. Науковий вісник Чернівецького університету : Географія, 839, 69-81. <https://doi.org/10.31861/geo.2022.839.69-81>
52. Холявчук, Д. І. (2023). Мінливість біокліматичних поясів Карпат: нуклеарна конфігурація ландшафтів у динаміці. Ландшафтознавство, 4(2), 33–44. <https://doi.org/10.31652/2786-5665-2023-4-33-44>
53. Холявчук, Д. І., Талабан О.П. (2023). Топоклімати Середнього Придністер'я за даними цифрових метеостанцій Davis. Науковий вісник ХДУ, Серія Географічні науки, 19, 53-63. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2023-19-6>.
54. Холявчук, Д., & Марко, І. (2023). Мінливість тривалості сонячного сяйва на теренах Західної України. Науковий вісник Чернівецького університету : Географія, (845), 52-64. <https://doi.org/10.31861/geo.2023.845.52-64>
55. Cebulska, M., & Kholiavchuk, D. (2022). Variability of meteorological droughts in the polish and the Ukrainian Carpathians, 1984–2015. Meteorology and Atmospheric Physics, 134(1), 17. <https://doi.org/10.1007/s00703-021-00853-7> (
56. Hefferan, K. P., N. C. Heywood, and M. E. Ritter. 2002. Integrating field trips and classroom learning into a Capstone undergraduate research experience. Journal of Geography 101 (5): 183–190.
57. Hoalst–Pullen, N., and J. D. Gatrell. 2011. Collaborative learning and interinstitutional partnerships: An opportunity for integrative fieldwork in geography. Journal of Geography 110 (6): 252–263.
58. Hupy, J. P. 2011. Teaching geographic concepts through fieldwork and competition. Journal of Geography 110 (3): 131–135

59. Hutchinson, S.M., Hurrell, E.R., Borysenko, K., Popov, V., Kholiavchuk, D. & Popiuk, Y. (2024). Resilient education: The role of digital technology in supporting geographical education in Ukraine. *Transactions of the Institute of British Geographers*. 2024;00:e12728. <https://doi.org/10.1111/tran.12728>
60. Kent, M., D. D. Gilbertson, and C. O. Hunt. 1997. Fieldwork in geography teaching: A critical review of the literature and approaches. *Journal of Geography in Higher Education* 21 (3): 313–332.
61. Kholiavchuk, D., Cebulska, M. (2016). Variability of the highest monthly precipitation in the area of Ukrainian and Polish Carpathian Mountains in the years 1984–2013. *Future of the Carpathians: Smart, Sustainable, Inclusive. Conference abstracts. Forum Carpaticum 2016, September 28 – 30, 2016, Bucharest, Romania*. 99–100
62. Kholiavchuk, D., Gurgiser, W., & Mayr, S. (2024). Carpathian Forests: Past and Recent Developments. *Forests*, 15(1), 65. <https://doi.org/10.3390/f15010065>.
63. Kholiavchuk, D., & Cebulska, M. (2019). The highest monthly precipitation in the area of the Ukrainian and the Polish Carpathian Mountains in the period from 1984 to 2013. *Theoretical and Applied Climatology*, 138, 1615-1628. <https://doi.org/10.1007/s00704-019-02910-z>
64. Krakowka, A. R. 2012. Field trips as valuable learning experiences in geography courses. *Journal of Geography*, 111:6, 236–244. DOI: 10.1080/00221341.2012.707674
65. Lane, S. N. 2016. Slow science, the geographical expedition, and Critical Physical Geography. *The Canadian Geographer / Le Géographe Canadien* 61(1): 84-101. doi:10.1111/cag.12329

Інформаційні ресурси

NASA Earthdata – портал супутникових даних та даних спостережень Землі
<https://www.earthdata.nasa.gov/>

Earthdata GIS – GIS-дані та картографічні сервіси NASA
<https://gis.earthdata.nasa.gov/portal/home/index.html>

Esri Science Resources – ресурси та матеріали з ГІС (ArcGIS) <https://www.esri.com/en-us/about/science/resources>

GIS-Lab.info – освітній ресурс про ГІС та ДЗЗ <https://ru.wikipedia.org/wiki/GIS-Lab.info>

Natural Earth – глобальні відкриті геопросторові дані <https://www.naturalearthdata.com/>

NOAA Real-Time Data – колекція метеорологічних та екологічних даних у реальному часі
<https://www.noaa.gov/education/resource-collections/data/real-time>

Giovanni (NASA) – онлайн-інструмент аналізу атмосферних та кліматичних даних
<https://giovanni.gsfc.nasa.gov/giovanni/>

National Centers for Environmental Information (NCEI) <https://www.ncei.noaa.gov/>

GeoAcademy Resources and Tools – освітній портал із інтерактивними інструментами та навчальними матеріалами <https://portal.geoacademy.eu/resources-and-tools/>

GEOBASE – бібліографічна база даних з географії та наук про Землю
<http://www.elsevier.com/online-tools/engineering-village/contentdatabase-overview#id03>